

Sadržaj

Događaji

Mediji o medijima

Konkursi

Linija za pomoć novinarima

Država opasna po život: Predstavnicima 7. Sile - građani trećeg reda

Piše: *Semir Mustafić*

Položaj novinara kao oštećenog u sudskom postupku

Piše: *Svetozar Bajić*

Obaveze država članica OSCE-a i sloboda medija u Bosni i Hercegovini

Piše: *Željka Šulc*

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine: Zaštita novinara i slobode medija

Piše: *Edin Ibrahimefendić*

Uvodnik

Linija za pomoć novinarima registrovala je u protekloj deceniji 91 slučaj ugrožavanja sigurnosti novinara u Bosni i Hercegovini, uključujući fizičke napade, prijetnje smrću i ugrožavanje imovine medija. Samo 22 slučaja su riješena u korist novinara i medija a čak 37 nije istraženo na profesionalan način niti procesuirano kroz pravosudni sistem.

Novinari u BiH koji su suočeni sa sigurnosnim izazovima u svom radu, nailaze na brojne prepreke kada je u pitanju djelovanje istražnih i pravosudnih institucija. Prijetnje i verbalni napadi, kao i nekažnjivost napadača na novinare značajno utiču na njihov rad jer djeluju obeshrabrujuće kada je u pitanju izbor tema o kojima se izvještava. Pored toga, novinari zbog napada prolaze kroz sudske sporove koji iziskuju vrijeme za pripreme, a značajna su i druga proceduralna pitanja koja oduzimaju vrijeme i sprečavaju medijske profesionalce da se bave novinarskim zadacima.

Posljedice nekažnjivosti krivičnih djela protiv novinara su opći osjećaj nesigurnosti i straha, (samo)cenzura, podjele i sukobi unutar medijske zajednice, urušavanje profesionalnog kvaliteta i kredibiliteta medija te ugrožavanje temeljnih demokratskih vrijednosti. Sudovi i tužilaštva, kao i državni istražni organi mogu doprinijeti sigurnosti novinara kroz dosljedniju primjenu postojećih krivičnih zakona i ispunjavanje međunarodnih obaveza u istragama i procesuiranju slučajeva napada na novinare.

U ovom broju E-novinar biltena, koji se realizira u okviru zajedničkog projekta EU i Vijeća Evrope – Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi govora u medijima jugoistočne evrope (JUFREX), propitujemo kako unaprijediti sigurnost novinara u BiH, ulogu državnih organa u istragama i procesuiranju krivičnih djela protiv novinara kao i ispunjavanje međunarodnih obaveza, te načine unapređenja pravnog zastupanja novinara pred bh. sudovima u krivičnim postupcima.

Za 53. broj biltena pišu: novinar portala Zurnal.info **Semir Mustafić**, sudija Osnovnog suda u Banjaluci **Svetozar Bajić**, glasnogovornica Misije OSCE-a u BiH **Željka Šulc**, te stručni savjetnik u Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH **Edin Ibrahimefendić**.

Arman Fazlić, urednik E-novinar

Država opasna po život: Predstavnicima 7. Sile - građani trećeg reda

Piše: Semir Mustafić

„Država štiti mafijaše i kriminalce. Ovo je država opasna po život. „ smatra Milanka Babić Kovačević novinarka, „Direkt“ portala Gacka.

„Prijavljivao sam prijetnje jedno 15 puta. A 30 puta je bilo eksplicitno. Na sudu imam 5 slučajeva trenutno.“ kaže Dragan Bursać, kolumnist portala BUKA i Al Jazeera Balkans.

„To su bile užasne stvari. Bilo ih je mnogo. Od toga da vas napadaju organi ove države pa do nekih sitnih siledžija – seoskih lola.“ prisjeća se slika sa terena Refik Vejsilagić, snimatelj Federalne televizije.

„Ovdje država ne može sankcionisati napade na novinare iz razloga što je država ta koja napada novinare“, objašnjava Avdo Avdić novinar magazina Žurnal.

Ovo su rečenice koje najbolje opisuju trenutno stanje novinarstva u Bosni i Hercegovini, naročito, istraživačkog novinarstva. Prijetnje, uvrede, psovke, verbalni i fizički napadi, omalovažavanje, imenice su s kojima se novinari svakodnevno susreću u svom radu. Okolnosti su još ekstretnije, izloženi ste mnogo većim pritiscima okruženja, ako ste novinar u manjim sredinama, poput Milanke Babić Kovačević novinarku „Direkt“ portala.

Babić Kovačević nedavno je verbalno napadnuta u banci u Trebinju, zbog priče o saobraćajnoj nesreći koja čeka svoj sudski epilog već deceniju, u kojoj su poginule tri osobe.

„Mlađo Zelenović osoba sa međunarodnih poternica i ranije presuđivan, napao me verbalno u banci u Gacku. Obraćao mi se povišenim tonom i agresivnim govorom tela, rekavši mi direktno - Mogu sada ovdje da te ubijem.“ prisjeća se Babić Kovačević.

Ova novinarka prijavila je cijeli slučaj nadležnim institucijama i Liniji za pomoć novinarima Udruženja BH novinari. Navodi da se ne boji osoba koje joj prijete, ali da neprijatnost osjeća. Ističe da je nesigurnost novinara u manjim sredinama poput Gacka duplo veća. Biti žena u istraživačkom novinarstvu veliki je izazov, ako uzmemo u prilog da su oni koji prijete ili napadaju novinarku, najčešće konzervativci i primitivci koji imaju veću slobodu kada negoduju novinarkama nego novinarima.

„Nekako mi se čini da je kod kriminalaca prisutno totalno odsustvo bilo kakve časti. To je nespojivo sa kiminalnim mozgom. Oni su kukavice jer udaraju na slabije, ljudi su skloni maltretiranju onih koji su slabiji od njih pa tako posmatraju i ženu.“ obrazlaže novinarka iz Gacka.

Banja lučki novinar Dragan Bursać mišljenja je da novinari nisu svjesni svojih prava, te da su prijavljeni slučajevi napada na novinare samo vrh ledenog brijega, u moru onih koji prijetnje ne prijavljuju zbog mira u medijskoj kući u kojoj rade. Smatra da svaki novinar kome se uputi prijetnja bi ju trebao prijaviti prvobitno Liniji za pomoć novinarima, pa onda nadležnim MUP-ovima. I sam je prijavio nedavne prijetnje nadležnim institucijama u Banja Luci.

Biti žena u istraživačkom novinarstvu veliki je izazov, ako uzmemo u prilog da su oni koji prijete ili napadaju novinarku, najčešće konzervativci i primitivci koji imaju veću slobodu kada negoduju novinarkama nego novinarima.

Događaji

03.05.2018.

Građani BiH najviše vjeruju medijima, najmanje političarima

24.04.2018.

Predstavnik OESS-a za slobodu medija pozvao na jačanje nezavisnosti javnog rtv servisa i zaštitu novinara

23.04.2018.

Zaštitu od klevete moguće unaprijediti ujednačavanjem sudske prakse u BiH

20.04.2018.

Efikasnija zaštita prava novinara moguća jačanjem solidarnosti, dijaloga i samokritičnosti unutar profesije

Mediji o medijima

25.04.2018.

Reporteri bez granica: BiH 62. na ljestvici indeksa slobode medija

17.04.2018.

Izveštaj EK o napretku BiH: Nema napretka u garanciji slobode medija

Konkursi

Javni poziv za prijavljivanje na Novinarsku akademiju 2018. Rok za prijavu je 20.05.2018.

EUROPLAKATBH raspisao konkurs za poziciju DTP Tehničar. Rok za prijavu je 02.06.2018.

Linija za pomoć novinarima

Aktuelni slučajevi:

Politički pritisak i prijetnja, 08.04.2018 – Novinar portala Maglajinfo.com prijavio je verbalni napad od strane poslanika političke partije SBB u Maglaju, Muhameda Hrnjića. Linija za pomoć novinarima poslala je dopis Općinskom vijeću u Maglaju.

Politički pritisak i prijetnja, 23.04.2018 – Ramo Abidović, novinar portala Infoplus.ba prijavio je online napad od strane povjerenika SDA Muhameda Hodžića. Novinar je slučaj prijavio i Policijskoj upravi Kalesija.

Prijetnja – Nakon što je u mjesecu martu novinarka Milanka Kovačević prijavila brutalnu prijetnju i verbalni napad od Mlade Zelenovića, lica sa međunarodne protjernice MUP-a RS, Linija za pomoć novinarima poslala je dopis MUP RS i PU Gacko. Dobili smo odgovor da u ovom slučaju nema elemenata krivičnog djela, te da će se slučaj voditi kao prekršajno postpak. Linija za pomoć novinarima nastavlja da radi na monitoringu slučaja.

„Čovjek sa imenom i prezimenom koji mi je prijetio više puta procesuiran je, MUP ga je locirao, čak se i nije krio nešto pretjerano. Došlo je do Tužilaštva i to traje već devet mjeseci. Da bi on meni prije nekih sedam dana rekao, poslao mi je poruke ‘Kao što vidiš, meni ništa ne može ni sudstvo ni Tužilaštvo’ - onda sam se ja tu složio s njim, uprkos prijetnjama smrću“, objašnjava Bursać.

Burać navodi da su novinari u BiH građani trećeg reda. Porazno je da se napadi na novinare ne tretiraju kao napadi na službena lica, a svjedoci smo i činjenice da se mnogo slučajeva „civilnih lica“ brže procesuiraju u odnosu na novinarske slučajeve zaključuje Bursać.

Istraživački novinar magazina Žurnal Avdo Avdić, godinama se susreće sa prijetnjama i napadima zbog svog rada. Mišljenja je da se jedino procesuiraju one osobe koje su napale novinare, a ne pripadaju niti jednoj političkoj struji ili interesnoj grupaciji. Posljednje prijetnje s kojima se suočio Avdić, bile su upućene od strane pratioca glavne državne tužiteljice Gordane Tadić.

„Dva incidenta sam imao sa pratiocem glavne državne tužiteljice Gordane Tadić. Prvi put u kući Tadić u Živinicama. Nije mi tada uputio prijetnju, nego me upozorio rekavši da ne bi trebao da se tako ponašam i da snimam glavnu tužiteljicu. Drugi put u zgradi Tužilaštva i Suda BiH, gdje mi je prišao u hodniku pred svjedocima i rekao: „Hoćeš da vidiš kako je kad ja ka*am?““

Avdić je sve prijavio Kantonalnom Tužilaštvu Kantona Sarajevo. Nakon šest mjeseci od prijave, niko nije procesuiran i pored svjedoka i video nadzora koja dokumentuju sve navode. Iako prema zakonu o krivičnom postupku, specifične istrage traju više od 6 mjeseci. Novinar Žurnala je za svoje skoro dvije decenije novinarskog iskustva bio meta na destine prijetnji i napada, a sudski epilog su dobila samo dva slučaja.

„Radeći priču u Sandžaku o terorizmu, prijetili su nam Abid Podbičanin i Izudin Crnovršanin. Na naš poziv policija je odmah privela obojicu. Podbičanin je kasnije poginuo u Siriji kao pripadnik ISIL-a, a Crnovršanin je nedavno osuđen za terorizam u Srbiji na višegodišnju kaznu zatvora nakon povratka iz Sirije. Drugi je slučaj tadašnjeg državnog zastupnika Sadika Bahtića, koji je kolegu snimatelja Refika Vejsilagića fizički izbacio s press konferencije. Počinitelj je kasnije osuđen za prekršaj i dobio je mizernu kaznu nekih 300-400 KM.“ završava Avdić.

Ako posmatramo novinarstvo kroz televiziju, snimatelji su osobe bez kojeg nijedna tv priča novinara, ne bi mogla biti realizovana. U slučajevima napada i prijetnji na konkretno televizijske novinare, snimatelji su osobe koje su često na marginama i minimiziran je njihov veliki doprinos u cjelokupnom procesu izvještavanja. Refik Vejsilagić dugogodišnji je snimatelj Federalne televizije, koji ima svoju definiciju sedme sile.

„TV Novinarstvo nije priča jednog čovjeka – to je ekipa. Vozač, kolega novinar i tu sam ja. Ali ne bih se bavio ovakvim pričama da nemam potpuno povjerenje u ljude s kojima to radim. Kada ste u „nedodij“, jedina osoba na koju se možete u tom trenutku osloniti je vaš kolega. Radio sam uvijek s ljudima koji me nikad nisu ostavili na cjedilu.“ kaže Vejsilagić, i dodaje da kroz svoju kameru s terena, želi prikazati sve što se dešava oko nas. Sjeća se vremena kada je snimao za politički magazin „60 minuta“ i antologijskih scena. Napad na tadašnju novinarsku

U slučajevima napada i prijetnji na konkretno televizijske novinare, snimatelji su osobe koje su često na marginama i minimiziran je njihov veliki doprinos u cjelokupnom procesu izvještavanja.

Država nije uspostavila funkcionalan pravni okvir koji će novinare zaštititi od eventualnih napada, odnosno, nije dovoljno posvetila pažnje zaštiti novinarske profesije.

ekipu u Gluhoj Bukovici, koja se bavila problemom pedofilije u Islamskoj zajednici, svima je poznat po rečenici “Hoćeš da prođem kroz tebe”, koja je bila upućena snimatelju FTV-a.

„Priča malog zakržljalog sela, neukih ljudi, potpuno nepismenog naroda. U tim trenucima adrenalin čini svoje, razmišljate milion na sat. Gledate najbližu i najkraću *escape* rutu. Taj događaj je bio veoma gadan. Kolega Avdo Avdić i ja smo se tad razdvojili sasvim slučajno. Ružna situacija. Ispred mene je stajao čovjek koji bi me savladao za nekoliko trenutaka. Bili smo zatočeni na vrhu sela u kući porodice djevojčice koja je bila zlostavljana. Ko zna šta bi bilo da su došli do nas. Kasnije nas je specijalna policija izvela iz tog sela“, prepričava Vejsilagić.

Trenutno, zavisno od težine napada ili prijetnje upućene novinaru, takav događaj se podvodi pod prekršaj ili krivično djelo. Država nije uspostavila funkcionalan pravni okvir koji će novinare zaštititi od eventualnih napada, odnosno, nije dovoljno posvetila pažnje zaštiti novinarske profesije. Advokatica Irisa Čevra kaže da u krivičnim zakonima nisu propisana posebna djela napada na novinare, u kojima bi novinar trebao biti zaštićen. Dalje navodi da organi vlasti države, posebno zakonodavne i pravosudne, moraju poduzeti veće mjere zaštite novinarske profesije. Smatra da se mora mijenjati pravni okvir i obavezno kriminalizovati djelo napad na novinara te zakonima o javnom redu i miru tretirati kao poseban prekršaj.

„Takva preporuka je data u Specijalnom izvještaju o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH koji je izdala Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH u 2017. godini, a što je podržala Misija OSCE. Izvještaj je sačinjen u skladu sa međunarodnim standardima UN, OSCE-a, Vijeća Evrope i Evropske unije.“ navodi advokatica Irisa Čevra.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine nije imalo odgovor na pitanje, koliko je prijavljeno napada i prijetnji na novinare od 2000. godine do danas, te koliko je slučajeva dobilo sudski epilog.

„Podatke o procesuiranju krivičnih djela preuzima iz Sistema za automatsko upravljanje predmetima u sudovima i tužilaštvima (CMS/TCMS), gdje je lista krivičnih djela usklađena sa važećim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini. Budući da važećim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini nije propisano krivično djelo koje se, radnjom izvršenja prijetnje ili napada, može učiniti isključivo protiv novinara pri obavljanju novinarskog posla, VSTV BiH iz CMS/TCMS sistema nije u mogućnosti preuzeti tražene podatke“, odgovaraju iz VSTV-a.

Jedini dostupni statistički podaci o napadima i prijetnjama prema novinarima u BiH, dostupni su u publikaciji “Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara” Udruženja „BH Novinari“. Prema tim podacima u periodu od 2013.do 2016. godine zabilježeno 65 slučajeva verbalnih prijetnji, 21 fizički napad, sedam prijetnji smrću, 15 mobinga i 35 slučajeva ostalih oblika diskriminacije. Od 2013. do 2017. godine zabilježeno je 217 napada na medijske kuće, sindikate, Vijeće za štampu i online medije. Samo 15 posto slučajeva je istraženo i riješeno. Prema podacima Linije za pomoć novinarima od 2006. do 2016. godine zabilježeno je 495 prijetnji ili napada na novinare.

„Ovim poslom se bavim zato što ga volim. Izuzetno ga cijenim. Volim ljude s kojim radim. To je moja druga porodica. Iz ove branše novinarstva, potiču svi moji prijatelji koje imam u životu. To je moj život, pa šta god mi donio taj život. Ne mislim se baviti ničim drugim.“ završava snimatelj FTV-a Refik Vejsilagić.

Položaj novinara kao oštećenog u sudskom postupku

Piše: Svetozar Bajić

Ukoliko je sigurnost novinara ugrožena bilo kojim krivičnim djelom počinjenim od strane osumnjičenog ili optuženog, novinar u sudskom postupku dobija položaj oštećenog. Oštećeni je lice kome je lično ili imovinsko pravo krivičnim djelom povrijeđeno ili ugroženo. Tipična krivična djela učinjena protiv novinara jesu:

- „Laka tjelesna povreda“ (Ko drugoga lako tjelesno povrijedi ili mu zdravlje lako naruši, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine) isto po KZ RS i KZ FBiH
- „Teška tjelesna povreda“ (Ko drugog teško tjelesno povrijedi ili mu zdravlje teško naruši, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina) isto po KZ RS i KZ FBiH
- „Ugrožavanje sigurnosti“ (Ko ugrozi sigurnost nekog lica ozbiljnom prijetnjom da će njega ili njemu blisko lice lišiti života, teško tjelesno povrijediti, lišiti slobode ili oteti, ili nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom ili nekom drugom opšteopasnom radnjom ili sredstvom, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine po KZ RS) / (Ko ugrozi sigurnost neke osobe ozbiljnom prijetnjom da će napasti na život ili tijelo te osobe ili na taj način izazove uznemirenje građana, kaznit će se kaznom zatvora do šest mjeseci po KZ FBiH)
- „Oštećenje tuđe stvari“ (Ko uništi, ošteti ili učini neupotrebljivom tuđu stvar, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine po KZ RS) / (Ko ošteti, uništi ili učini neupotrebljivom tuđu stvar, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do šest mjeseci po KZ FBiH)
- „Povreda slobode izražavanja misli“ (Ko uskratiti ili ograničiti slobodu govora ili javnog istupanja, osnivanja ustanova javnog informisanja, slobodu štampe ili drugih sredstava javnog informisanja kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine) / (nije propisano ovo djelo po KZ FBiH)
- „Sprečavanje štampanja, distribucije štampanih stvari i emitovanja“ (Ko protivpravno sprečava štampanje, prodaju ili distribuciju knjiga, časopisa, novina ili drugih štampanih stvari, ili proizvodnju i emitovanje radijskog ili televizijskog programa, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine po KZ RS) / (Ko protupravno spriječi štampanje, prodaju ili raspačavanje knjiga, časopisa, novina ili drugih, štampanih materijala, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine po KZ FBiH) i u težim slučajevima:
 - „Prinuda„ (Ko drugog silom ili ozbiljnom prijetnjom prinudi da nešto učini ili ne učini ili trpi, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine) / (nije propisano ovo djelo po KZ FBiH)
 - „Otmica“ (Ko silom, prijetnjom, obmanom ili na drugi način odvede ili zadrži neko lice u namjeri da od njega ili drugog lica iznudi novac ili kakvu drugu imovinsku korist ili da njega ili koga drugog prinudi da nešto učini, ne učini ili trpi, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina po KZ RS) / (Ko drugog protupravno zatvori, drži zatvorena ili mu na drugi način oduzme ili ograniči slobodu kretanja s ciljem da njega ili koga drugog prisili da što učini, ne učini ili trpi, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina po KZ FBiH)
 - „Ubistvo“ (Ko drugoga usmrti, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina) isto po KZ RS i KZ FBiH.

Svaki građanin pa i novinar ima pravo da prijavi izvršenje krivičnog djela, a prijava se podnosi tužiocu, pisano ili usmeno. Ako se prijava podnosi usmeno, lice koje podnosi prijavu upozoriće se na posljedice lažnog prijavljivanja.

Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo, ovlašćeno službeno lice ili tužilac mogu po službenoj dužnosti da sprovedu istragu u okviru koje vrši ispitivanje osumnjičenog i saslušanje oštećenog i svjedoka, vršenje uviđaja i rekonstrukcije događaja, prikupljanje materijalnih dokaza i dokumentacije, naređuje potrebna vještačenja i dr.

Svaki građanin pa i novinar ima pravo da prijavi izvršenje krivičnog djela, a prijava se podnosi tužiocu, pisano ili usmeno. Ako se prijava podnosi usmeno, lice koje podnosi prijavu upozoriće se na posljedice lažnog prijavljivanja. O usmenoj prijavi sastaviće se zapisnik, a ako je prijava saopštena telefonom, sačiniće se službena zabilješka. Ukoliko je prijava podnesena sudu ili ovlašćenom službenom licu (policiji), oni će prijavu primiti i odmah dostaviti tužiocu.

Ukoliko je došlo do psihičke ili fizičke povrede, bilo bi od velike važnosti da novinar odmah (najbolje istog dana) kao oštećeni prijavi povredu zdravstvenoj ustanovi i prikupi svu medicinsku dokumentaciju u vezi te povrede, te da izvrši i fotografisanje fizičkih povreda kod ovlaštene foto radnje. U pogledu ostalih dokaza, dobro bi bilo da sačuva sve dokaze, prijeteće poruke u telefonu, pisma, e-mailove i sl. te sve navedene dokaze preda ovlašćenom službenom licu i tužiocu u cilju vođenja istrage.

Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo, ovlašćeno službeno lice ili tužilac mogu po službenoj dužnosti da sprovedu istragu u okviru koje vrši ispitivanje osumnjičenog i saslušanje oštećenog i svjedoka, vršenje uviđaja i rekonstrukcije događaja, prikupljanje materijalnih dokaza i dokumentacije, naređuje potrebna vještačenja i dr.

Tužilac naređuje sprovođenje istrage ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo. O sprovođenju istrage donosi se naredba u kojoj će tužilac navesti koje okolnosti treba istražiti i koje istražne radnje treba preduzeti.

Tužilac donosi naredbu da se istraga neće sprovoditi ako je iz prijave i pratećih spisa očigledno da prijavljeno djelo nije krivično djelo, ako ne postoje osnovi sumnje da je prijavljeno lice učinilo krivično djelo, ako je nastupila zastarjelost ili je djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivično gonjenje.

O nesprovođenju istrage, kao i o razlozima za to, tužilac će obavijestiti oštećenog i podnosioca prijave u roku od tri dana. Oštećeni i podnosilac prijave imaju pravo da podnesu pritužbu u roku od osam dana Kancelariji/Uredu tužioca.

Tužilac okončava istragu kada utvrdi da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica. Ako se istraga ne završi u roku od šest mjeseci od donošenja naredbe o sprovođenju istrage, potrebne mjere da bi se istraga okončala preduzeće kolegijum tužilaštva.

Nakon podizanja optužnice ista se dostavlja sudu na potvrđivanje, pa ukoliko bude potvrđena optužnica, optuženi se poziva na sud radi izjašnjenja o krivici, kada bi se trebao pozvati i oštećeni da se izjasni o imovinsko pravnom zahtjevu. Ukoliko optuženi negira krivicu, sud zakazuje glavni pretres na kojem se izvode dokazi prvo optužbe, pa odbrane i kad se na sud poziva oštećeni, te ostali svjedoci koji će biti saslušani i ispitani direktno i unakrsno od strane tužioca i optuženog ili njegovog branioca na okolnosti u vezi krivičnog djela, kad se u slučaju razjašnjenja njihovih navoda mogu koristiti kao dokaz njihovi iskazi iz istrage dati pred policijom ili tužilaštvom.

Na glavnom pretresu, iskaz oštećenog kao novinara je bitan dokaz, koji u saglasnosti sa ostalim objektivnim dokazima (vještačenjem, fotografijama, predmetima, medicinskom dokumentacijom i dr.) i subjektivnim dokazima (iskazima ostalih svjedoka iz istrage i sa glavnog pretresa) ima veliku kvalitativnu snagu za utvrđivanje činjenica bitnih za uspjeh optužnice u krivičnom postupku.

Treba napomenuti, da ako je svjedok uredno pozvan, a ne dođe, niti svoj izostanak opravda, sudija, može narediti prinudno dovođenje svjedoka,

Oštećeni može pobijati presudu samo zbog odluke suda o troškovima krivičnog postupka i odluke o imovinskopravnom zahtjevu. Protiv presude donesene u prvom stepenu može se izjaviti žalba u roku od 15 dana od dana dostavljanja prepisa presude.

a svjedoka koji je uredno pozvan, a izostanak nije opravdao, sudija može kazniti novčanom kaznom.

Na suđenju, poslije opštih pitanja od strane suda (imena, prezimena, zanimanja, datuma rođenja i sl.) svjedok se poziva da iznese sve što mu je o predmetu poznato, a zatim će mu se postavljati pitanja radi provjeravanja, dopune i razjašnjenja. Nakon direktnog ispitivanja (od strane tužioca) i unakrsnog ispitivanja (od strane odbrane) novinara kao oštećenog će upitati tužilac ili sud da li postavlja imovinsko pravni zahtjev (zahtjev za naknadu štete) protiv optuženog. Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na naknadu štete, povrat stvari ili poništavanje određenog pravnog posla. Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva se može podnijeti najkasnije do završetka glavnog pretresa, odnosno pretresa za izricanje sankcije pred sudom, a lice ovlašćeno za podnošenje prijedloga (oštećeni ili njegov punomoćnik) dužno je da određeno označi svoj zahtjev i da podnese dokaze. Ako ovlašćeno lice nije podnijelo prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku do potvrđivanja optužnice, biće obaviješteno da taj prijedlog može podnijeti do završetka pretresa, odnosno pretresa za izricanje sankcije.

Tužilac je dužan da prikupi dokaze o imovinskopravnom zahtjevu u vezi sa krivičnim djelom, u čemu saraduje sa oštećenim i na te okolnosti ispituje osumnjičenog, odnosno optuženog. Stvari koje služe kao dokaz oduzeće se privremeno i nakon završetka postupka vratiti vlasniku ili oštećenom. Ako je ovakva stvar neophodno potrebna vlasniku, ona mu se može vratiti i prije završetka postupka, uz obavezu da je na zahtjev donese. Na glavnom pretresu i u toku sudskog postupka, tužilac izvodi sve dokaze, a ne oštećeni, jer te dokaze sud neće prihvatiti.

Nakon završetka dokaznog postupka sudija, odnosno predsjednik vijeća će pozvati tužioca, oštećenog, branioca i optuženog radi davanja završne riječi. Posljednja riječ uvijek pripada optuženom.

O imovinskopravnom zahtjevu odlučuje sud. U presudi kojom optuženog proglašava krivim, sud može oštećenom dosuditi imovinskopravni zahtjev u cijelosti ili mu može dosuditi imovinskopravni zahtjev djelimično, a za ostatak ga uputiti na parnični postupak. Ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpunu ni za djelimičnu presudu, sud će oštećenog uputiti da imovinskopravni zahtjev u cijelosti može da ostvaruje u parničnom postupku. Kad sud donese presudu kojom se optuženi oslobađa optužbe ili kojom se optužba odbija ili kada rješenjem obustavi krivični postupak, uputiće oštećenog da imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parničnom postupku.

Oštećeni može pobijati presudu samo zbog odluke suda o troškovima krivičnog postupka i odluke o imovinskopravnom zahtjevu. Protiv presude donesene u prvom stepenu može se izjaviti žalba u roku od 15 dana od dana dostavljanja prepisa presude.

Žalba se podnosi sudu koji je izrekao prvostepenu presudu u dovoljnom broju primjeraka za sud, kao i za protivnu stranku radi davanja odgovora.

—

Obaveze država članica OSCE-a i sloboda medija u Bosni i Hercegovini

Piše: Željka Šulc

BiH se i dalje suočava sa izazovima u oblasti slobode medija, uključujući sve veći broj prijetnji upućenih novinarima, a naročito novinarkama, nestabilan sistem javnog emitiranja, pogotovo u vezi sa njegovim finansiranjem, i sa opštim padom kvaliteta izvještavanja, uključujući autocenzuru novinara. U proteklim godinama, predstavnik OSCE-a za slobodu medija i Misija OSCE-a u BiH su osuđivali napade na novinare i na slobodu štampe u BiH, a također smo i više puta isticali izazove koji se tiču medijskih sloboda u državi. OSCE je i dalje naročito zabrinut za finansijsku održivost javnih emitera, za šta smo se zalagali nekoliko puta u prošlosti.

Uloga koju mediji igraju u demokratskim društvima i društvima u tranziciji je od ključne važnosti i stoga bismo svi trebali da uložimo veće napore ka poboljšanju slobode medija u BiH. Mediji koji služe javnom interesu ne bi smjeli biti izloženi pritisku – političkom, ekonomskom ili bilo kom drugom. Takvi pritisci podrivaju važnu ulogu koju mediji igraju u objektivnom, profesionalnom informisanju građana o činjenicama koje utiču na njihov svakodnevni život.

U 21. vijeku, svaka funkcionalna, demokratska država mora garantirati u potpunosti slobodu i sigurnost novinara i država mora biti prva koja će osuditi svaki napad na novinare ili na slobodu izražavanja.

Principi kojima se OSCE rukovodi kada je u pitanju sloboda medija su sadržani u određenom broju obaveza država članica, predstavljenih u publikaciji: [“Obaveze država članica: sloboda medija, sloboda izražavanja, sloboda protok informacija 1975 – 2017. godine”](#).¹

U ovoj publikaciji su prikupljene sve relevantne odluke u vezi sa slobodom medija, koje su rezultat dogovora država članica OSCE-a. U kontekstu sigurnosti novinara u BiH, želim ponovo istaći obaveze država članica, koje su također navedene u OSCE-ovom [Priručniku o sigurnosti novinara](#). U prvom poglavlju Priručnika navodi se da je sigurnost novinara pitanje za države članice OSCE-a kojim se hitno treba pozabaviti, jer je stepen nasilja nad novinarima, uključujući ubistva i napade koji su doveli do ozbiljnih povreda, značajno porastao u proteklim godinama, sa dalekosežnim i štetnim posljedicama, dodajući tome i sljedeće:

- „Sve države članice OSCE-a se javno obavezuju na osiguravanje visokih pravnih standarda, a od značaja je da su 1994. godine, u Deklaraciji sa samita OSCE-a održanog u Budimpešti, one osudile sve napade na novinare.“

- „Države članice OSCE-a su 1997. godine uspostavile mehanizam za promociju tog principa, Ured predstavnika za slobodu medija. Predstavnik za slobodu medija od tada radi sa mandatom da se koncentrira na brzi odgovor na ozbiljna kršenja OSCE-ovih principa i obaveza država članica u vezi sa slobodom izražavanja i slobodnim medijima.“

- „Tek 2009. godine, na sastanku održanom u Vilniusu, Parlamentarna skupština OSCE-a usvojila je Rezoluciju kojom se od država članica traži vođenje efikasne istrage u slučajevima prijetnji upućenih novinarima i nasilja nad novinarima, posebno u slučajevima kada prijetnje imaju za cilj zastrašivanje novinara sa namjerom onemogućavanja njihovog nezavisnog izvještavanja, te krivično gonjenje osoba odgovornih za takva djela.“

Priručnik se osvrće i na pitanje profesionalnih standarda u radu medija i mehanizme samoregulacije, te traži od novinara i medijskih kuća da se

U 21. vijeku, svaka funkcionalna, demokratska država mora garantirati u potpunosti slobodu i sigurnost novinara i država mora biti prva koja će osuditi svaki napad na novinare ili na slobodu izražavanja.

1 4. izdanje, izdavač Ured OSCE-ovog predstavnika za slobodu medija.

Državama članicama preporučuje se da se uzdrže od usvajanja novih odredbi krivičnih zakona kojima bi bila ograničena sloboda izražavanja, te im se sugerira da se umjesto toga posvete provedbi postojećih zakona, koji su usklađeni sa međunarodnim standardima o zaštiti ljudskih prava.

pridržavaju visokih profesionalnih standarda u svakom trenutku, poziva države da se uzdrže od posjedovanja ili kontroliranja medijskih organizacija, te, između ostalog, daje i preporuku da se samoregulacija medija provodi kroz vijeća za štampu. U Priručniku se također spominju mjere izgradnje povjerenja i sigurnosti između policije i medija, koje se provode u nekim državama, a zadovoljstvo mi je istaći da je Bosna i Hercegovina jedna od tih država. U Misiji OSCE-a u BiH smo nedavno započeli sa organiziranjem niza kurseva na ovu temu, a nadamo se da će ove smjernice biti dopunjene do kraja godine.

Pitanje napada na novinare u online sferi obrađeno je u posebnom poglavlju Priručnika, u kojem se navodi da napadi na novinare, novinarke i medijske radnike predstavljaju direktan napad na slobodu izražavanja i slobodu medija. Državama članicama preporučuje se da se uzdrže od usvajanja novih odredbi krivičnih zakona kojima bi bila ograničena sloboda izražavanja, te im se sugerira da se umjesto toga posvete provedbi postojećih zakona, koji su usklađeni sa međunarodnim standardima o zaštiti ljudskih prava. U Priručniku je upućena preporuka medijskim organizacijama da usvoje smjernice o prepoznavanju i praćenju napada i zastrašivanja novinara u online sferi.

Pored gore spomenutih principa i ostalih principa prezentiranih u navedenim publikacijama, uz obilježavanje Svjetskog dana slobode medija 2018. godine, države članice OSCE-a i Misija OSCE-a u BiH i dalje su posebno zabrinuti zbog sve većeg broja napada na novinarke, opisanih u još jednoj publikaciji OSCE-a, pod naslovom: „[Sigurnost novinarki u online sferi](#)“, koja također sadrži niz preporuka o načinima borbe protiv ove pojave.

Bosna i Hercegovina je punopravna članica OSCE-a i kao takva obavezala se na poštivanje svih obaveza koje proističu iz ovog članstva.

Želim iskoristiti ovu priliku, te u ime Misije OSCE-a u BiH pozvati sve političke predstavnike i građane BiH da iskažu poštovanje prema novinarima i njihovim nastojanjima da profesionalno i blagovremeno informiraju građane u BiH o svim problemima od interesa za javnost. Naravno, novinari istovremeno imaju obavezu pridržavati se profesionalnih standarda koji ih obavezuju na objektivno, nepristrasno i na činjenicama utemeljeno izvještavanje. S tim na umu, dodatno našim drugim sličnim projektima, mi ćemo, u saradnji sa Vijećem za štampu, Udruženjem „BH novinari“ i ostalim institucijama i pojedincima zainteresovanim za slobodu medija, nastaviti organizirati niz aktivnosti koji doprinose unapređenju stanja medijskih sloboda.

—

Institucija ombudsmena sve stranke, odnosno lica koja joj se obraćaju tretira jednako, ali u potpunosti je svjesna ne samo društvenog značaja koji imaju novinari u jednom demokratskom društvu, nego i da novinari zbog svoje uloge u javnosti su mnogo više izloženi. Tako da ukoliko imamo slučaj napada na novinare koji ostane nekažnjen, moramo biti svjesni da to može kod javnosti pojačati dojam nekažnjivosti počinitelaca i na njih djelovati da sami manje istupaju, manje kritikuju, manje izriču svoje stavove sve u strahu od neželjenih posljedica.

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine: Zaštita novinara i slobode medija

Piše: Edin Ibrahimefendić

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institucija ombudsmena) postoji od 1996. godine, u njenom djelovanju u zadnjih 20 godina došlo je do određenih izmjena kao što su spajanje entitetskih institucija ombudsmena i proširenja nadležnosti, kao što je primjera radi donošenje Zakona o zabrani diskriminacije iz 2009. godine.

Prilikom razmatranja djelovanja Institucije ombudsmena u smislu zaštite prava novinara, a u okviru toga posebno sa aspekta sigurnosti, važno je uzeti u obzir zakonski okvir u kojem djeluje Institucija ombudsmena a koji je prvenstveno uređen Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Zakonom o zabrani diskriminacije, kao i dijelom zakonima koji uređuju slobodan pristup informacijama i ministarska, vladina i druga imenovanja.

Institucija ombudsmena svjesna je posebne uloge koju imaju novinari, kao i drugi radnici u medijima, u izgradnji društva posvećenog vladavini prava i visokom stepenu zaštite ljudskih prava i sloboda ukazuje posebnu pažnju na predmete koji se mogu svrstati u napade na novinare i druge medijske radnike.

Institucija ombudsmena sve stranke, odnosno lica koja joj se obraćaju tretira jednako, ali u potpunosti je svjesna ne samo društvenog značaja koji imaju novinari u jednom demokratskom društvu, nego i da novinari zbog svoje uloge u javnosti su mnogo više izloženi. Tako da ukoliko imamo slučaj napada na novinare koji ostane nekažnjen, moramo biti svjesni da to može kod javnosti pojačati dojam nekažnjivosti počinitelaca i na njih djelovati da sami manje istupaju, manje kritikuju, manje izriču svoje stavove sve u strahu od neželjenih posljedica. Tako da kada govorimo o kažnjavanju napada na novinare moramo biti svjesni percepcije javnosti i drugih posljedica. Nekažnjavanje napada na novinare neizbježno vodi smanjenju demokracije jednog društva.

U dosadašnjem radu na slučajevima koji se mogu smatrati napadima na novinare, ugrožavanjem njihove sigurnosti ili nekim vidom ugrožavanja njihovih prava, kao što je diskriminatorno ponašanje, Institucija ombudsmena provodi istragu u tom predmetu. U radu na konkretnim primjerima, ovom prilikom ne navodeći identitet novinara koji su bili napadnuti ili kojima je bila ugrožena sigurnost, Institucija ombudsmena je od nadležnih tijela, najčešće policije, tražila informacije o poduzetim mjerama, odnosno pratila postupanje.

U drugim slučajevima, kada su novinari izloženi prijetnjama ili uvredama u javnom prostoru (naravno svjesni smo činjenice da pojam javnog prostora ili javnosti evoluirao svakim danom), ili na radnom mjestu, koje možemo podvesti pod kršenje propisa koji se odnose na zabranu diskriminacije ili dovođenja u neravnopravan položaj Institucija ombudsmena provodi istragu i djeluje u skladu sa svojim ovlaštenjima.

Često u javnosti možemo čuti kritičare koji će ulogu Institucije ombudsmena pokušati umanjiti konstatacijom da je ona manje bitna od ostalih institucija jer ista samo izdaje preporuke ili mišljenja, koji su neobavezujući, pa samim time manje bitni u odnosu na primjera radi presude koje donose sudovi.

Smatramo te stavove pogrešnim, značaj preporuka i mišljenja je da ukažu na kršenje prava pojedinca ili grupe i naznače odgovornima koje mjere

trebaju učiniti da se ista otklone, one na taj način osim priznanja žrtvi kršenja prava predstavljaju i način na koji kršenje treba biti okončano.

Svakako u slučaju u kojem preporuka i ne bude realizirana i ukoliko dođe do sudskog postupka preporuka ili mišljenje Institucije ombudsmena može se koristiti kao dokaz u postupku.

Naravno, sa aspekta sigurnosti novinara Institucija ombudsmena u dosadašnjem radu je od momenta otvaranja predmeta, da li po obraćanju novinara ili punomoćnika (udruženja ili advokata) Institucija ombudsmena nastojala u skladu sa svojim nadležnostima da prati rad i postupanje po istima od strane nadležnih tijela.

Institucija ombudsmena svjesna činjenice da broj predmeta koji se zaprimi ili otvori svake godine a koji se odnosi na pitanje sigurnosti novinara je relativno malen (u dosadašnjem periodu taj broj se kretao oko nekoliko desetaka predmeta godišnje) u odnosu na opseg tog problema i raširenost te pojave, odlučila je da djeluje aktivnije na tom polju.

S tim u vezi u 2017-oj godini Institucija ombudsmena objavila je Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u Bosni i Hercegovini, isto tako kroz svoj rad nastoji uspostaviti redovnu komunikaciju sa udruženima koja predstavljaju novinare i radnike u medijima, kao i približiti se samim novinarima.

Jedno od najčešćih pitanja sa kojima se suočavamo kada govorimo o pitanju sigurnosti novinara je njihova učestalost, procentualna određenost i tome slično. Nekada podaci ne odražavaju realnu sliku stanja iz više razloga. Prvi je svakako činjenica da određen broj slučajeva ugrožavanja novinara ostaje neprijavljen, a samim time i neevidentiran. Ipak, kontinuiran rad Linije za pomoć novinarima, kao i određenih platformi koje prikupljaju informacije za Bosnu i Hercegovinu, mogu nam dati približnu sliku.

Na kraju, kada govorimo o sigurnosti novinara ne smijemo staviti u fokus sam broj napada na novinare na način da stvorimo predodžbu o prihvatljivom ili neprihvatljivom broju. Svaki napad i svako ugrožavanje sigurnosti novinara zahtjeva ozbiljan pristup i pažnju.

Isto tako, bez obzira na eventualne sankcije koje će u takvim slučajevima biti izrečene, značajno je da društvo svaki takav slučaj osudi i podrži novinare u njihovom radu.

Impressum

Udruženje/udruga BH Novinari

Kralja Tvrtka 5/5, Sarajevo, BiH

Tel: +387 33 223 818;

Fax: + 387 33 255 600

E-mail: bhnovinari@bhnovinari.ba;

Web: www.bhnovinari.ba

Redakcijski kolegij biltena

Faruk Kajtaž

Siniša Vukelić

Borislav Vukojević

Bedrana Kaletović

Amer Tikveša

Urednik

Arman Fazlić

Fotografija

Udruženje/udruga BH novinari